

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ MEKTEPKE SHEKEMGI HÁM MEKTEP
BILIMLENDIRIW MINISTRILIGI

ÁJINIYAZ ATÍNDAGÍ NÓKIS MÁMLETETLIK
PEDAGOGIKALÍQ INSTITUTÍ

**HÁZIRGI QARAQALPAQ ÁDEBIY TILI. FONETIKA
PÁNI BOYÍNSHA**

SILLABUS

Kúndizgi tálim 1-kursları ushın

Bilim tarawı: 100000 – Gumanitar

Tálim tarawı: 110000 – Pedagogika

Tálim baǵdarı: 60110800 – Ana tili hám ádebiyatı: qaraqalpaq tili
(1-kurs ushın I semestr)

NÓKIS – 2025

Modul sillabusı

60110800 – Ana tili hám ádebiyatı: qaraqalpaq tili

Pán/modul:	Házirgi qaraqalpaq ádebiy tili. Fonetika
Pán/modul túri:	Májburiy pán
Pán/modul kodi:	HQAT1123456726
Jil:	4
Semestr:	1
Tálim forması:	Kúnduzgi
Shınıǵıwlar forması hám semestrge ajratılǵan saatlar:	120
Lekciya	28
Ámeliy shınıǵıwları	32
Laboratoriya shınıǵıwları	-
Óz betinshe tálim	60
Kredit muǵdarı:	4
Bahalaw forması:	Sınaw hám imtixan
Kurs tili:	Qaraqalpaq

Pán maqseti (PM)

F/MM1	<p>“Házirgi qaraqalpaq ádebiy tili” kursı boyınsha dúzilgen baǵdarlama Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı qaraqalpaq tili hám ádebiyatı fakulteti (bakalavriat basqıshı) ushın arnalǵan. Onda házirgi qaraqalpaq tiliniń strukturalıq hám sistemalıq qásiyetleri, tariyxıy tamırları hám dialektologiyalıq tiykarları, fonetikalıq hám fonologiyalıq, grafikalıq hám orfografiyalıq sistemaları, ayılıw normaları, sózlik baylıǵı, leksikalıq, morfologiyalıq hám sintaksislik qurılısları, olardıń rawajlanıwı boyınsha teoriyalıq bilimler berip barıladı.</p> <p>Páندی oqıtıwdaǵı maqset - bakalavriyat studentlerdi til norması máselelerine, ádebiy til hám milliy til, ádebiy til hám dialektler, ádebiy til hám jargon-argolar, ádebiy til hám funksional stillerdiń bir-birine baylanıslı bolǵan teoriyalıq bilimler menen qurallandıraw, sol bilimlerde tayanǵan jaǵdayda házirgi qaraqalpaq tiliniń strukturalıq, mazmunlıq hám wazıypalıq ózgeshelikleri, awızeki hám jazba formaları haqqında maǵlıwmat beriw;</p> <ul style="list-style-type: none"> - tarawǵa tiyisli ádebiyatlar menen islesiw, tiykarǵı túsinikler, terminler hám teoriyalıq ulıwmalastırıwshı jaǵdaylar menen tanıstırıw bolıp tabıladı. - házirgi qaraqalpaq ádebiy tili pániniń wazıypaları til ierarxiyasındaǵı fonetiaklıq-fonologiyalıq, leksikalıq, semantikalıq hám grammatikaǵa baylanıslı birliklerdiń ádebiy til ushın norma bolǵan hám bolmaǵan belgi ózgesheliklerin salıstırıw úyreniw, talqıǵa alıw, bul tarawdaǵı geypara máselelerdi anıqlaw, bular boyınsha kónlikpe hám mamanlıq payda etiwdan ibarat.
--------------	---

Páندی ózlestiriw ushın zárúr bashlanǵısh bilimler

1	<p>«Házirgi qaraqalpaq ádebiy tili» kursı boyınsha dúzilgen baǵdarlama Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı qaraqalpaq tili hám ádebiyatı qánigeligi (bakalavriat basqıshı) ushın arnalǵan. Onda házirgi qaraqalpaq tiliniń strukturalıq hám sistemalıq qásiyetleri, tariyxıy tamırları hám dialektologiyalıq tiykarları, fonetikalıq hám fonologiyalıq, grafikalıq hám orfografiyalıq sistemaları, ayılıw normaları, sózlik baylıǵı, leksikalıq, morfologiyalıq hám sintaksislik qurılısları, olardıń rawajlanıwı boyınsha teoriyalıq bilimler berip barıladı.</p>
----------	--

1. Bilim beriwdiń nátiyjeleri (TN)

TN1	fonetikani oqıtıwda zamanagóy hám innovacijalarnı en jaydırıw ushın zárúr bolatuǵın bilim hám kónlikpeler
TN2	fonetika sabaǵında zamanagóy tálim qurallarınan paydalanıw

TN3	zamanagóy talaplar tiykarında fonetika pánin nátiyjeli shólkemlestiriw jolların izlew
TN4	tálim tarawındaǵı sońǵı innovaciyalıq xızmet túrlerinen paydalanıw
TN5	fonetika pánin oqıtıwda hám ilimiy izertlewler alıp barıwda qollanılatuǵın zamagóy usılları hám innovaciyalıq texnologiyalardan xabardar bolıw
TN6	fonetikani oqıtıwǵa qoyılatuǵın házirgi zaman talaplardı biliwi
TN7	fonetikani pániniń mazmunı, qurakkarı, metodları hám formalarınıń dawamlılıǵın támiyinlew
TN8	shiniǵıwlarda tálim resurslarıtan nátiyjeli paydalanıw
TN9	oqıtıw mazmunına tiyisli xabarları qayta islew, ulıwmalastırıw hám olarǵa jetkerip beriw imkaniyatlarına iye bolıw
TN10	fonetika sabaǵında zamanagóy innovaciyalıq hám pedagogikalıq texnologiyalardı qollanıw
TN11	fonetika sabaǵında zamagóy talaplar tiykarında sabaqlardı shólkemlestiriw qánigeligine iye bolıw
TN12	sabaq barısında zamanagóy usıl hám innovaciyalıq kásiplik xızmetten paydalanıw
TN13	fonetikaniń sońǵı jetiskenlikleri, sonday-aq, pániniń texnika hám óndiriste qollanıw boyınsha izertlewlerden xabardar bolıw
Pán mazmunı	
Sabaq forması: lekciya sabaq (LS) I semestr	
M1	Zamanagóy túrkiy izertlewlerdiń teoriyalıq izertlewleriniń nátiyjeleri (fonetika tarawı boyınsha)
M2	Fonetikaniń izertlew obykti, basqa ilimler menen baylanısı, tarawları, metodları. Fonetikaniń izertlew aspektleri. Seslerdiń izertlewdiń fraezologiyalıq, akustikalıq hám lingvistikalıq tárepleri.
M3	Dawıslı hám dawıssız fonemalar, olardıń ayırması. Dawıslı hám dawıssız fonemalar.
M4	Dawıslı seslerdiń artikulyaciyalıq hám akustikalıq sıpatlaması hám olardıń klassifikaciyası. Til aldı, til ortası hám til artı dawıslıları.
M5	Dawıssız seslerdiń artikulyaciyalıq hám akustikalıq sıpatlaması. Dawıssızlardıń fonologiyalıq sıpatlaması. Dawıssızlardıń fonemalıq quramı, olardıń ózgeriw hám rawajlanıw tariyxınan maǵlıwmat.
M6	Dawıssız seslerdiń klassifikaciyası. Erinlik, til aldı, til ortası, til artı, kishkene tillik, kómekey dawıssız fonemalar.
M7	Singarmonizm qaraqalpaq tiliniń tiykarǵı nızamı. Qaraqalpaq tilinde singarmonizmiń tábiyatı. Buwın qurılısındaǵı singarmonizm. Singarmonizm hám jazıw. Singarmonizm niń fonologiyalıq xızmeti.
M8	Buwın qurılısındaǵı singarmonizm. Dawıslılar singarmonizmi. Dawıslılar singarmonizmi. Tańlaw únlesligi hám erin únlesligi. Dawıssızlar singarmonizmi. Buwın quramındaǵı dawıssızlar singarmonizmi. Dawıssız fonemalardıń singarmonizmi reńkleri.
M9	Dawıssızlar singarmonizmi. Dawıssızlardıń dawıslılarǵa tásiri. Dawıssızlardıń dawıssızlarǵa tásiri. Tolıq assimilyaciya hám bir jaqlı assimilyaciyası.
M10	Morfemalar shegarasındaǵı dawıssızlar singarmonizmi. Ilgerli hám keyinli tásir.
M11	Seslerdiń qısqarıw, túsip qalıw, qosılıw, almasıw qubılısları. Epenteza, roteza, eliziya t.b.
M12	Jazıw hám onıń áhmiyeti. Jazıwdıń tariyxınan maǵlıwmat.
M13	Álipbe. Qaraqalpaq tiliniń álipbesi tariyxı. Arab, kirill hám latin grafikasına tiykarlangan qaraqalpaq tili álipbeleri
M14	Qaraqalpaq tiliniń orfografiyalıq qaǵıydaları.
Sabaq forması: ámeliy sabaqlar (ÁS) I semestr	
A1	Fonetikaniń izertlew obykti, basqa ilimler menen baylanısı, tarawları, metodları.
A2	Dawıslı hám dawıssız fonemalar, olardıń ayırması. Dawıslardıń fonetikalıq quramı
A3	Dawıslı seslerdiń artikulyaciyalıq hám akustikalıq sıpatlaması.
A4	Dawıslı seslerdiń klassifikaciyası.

A5	Dawıssız seslerdiń artikulyaciyalıq hám akustikalıq sıpatlaması.
A6	Dawıssız seslerdiń klassifikaciyası: Jasalıw ornına qaray
A7	Dawıssız seslerdiń klassifikaciyası: Jasalıw usılına qaray
A8	Dawıssız seslerdiń klassifikaciyası: Dawıs hám shawqımnıń qatnasına qaray
A9	Singarmonizm qaraqalpaq tiliniń tiykarǵı nızamı.
A10	Buwin qurılısındaǵı singarmonizm. Dawıslılar singarmonizmi
A11	Dawıssızlar singarmonizmi
A12	Morfemalar shegarasındaǵı dawıssızlar singarmonizmi.
A13	Imla hám orfoepiya
A14	Buwin hám onıń jasalıwı.
A15	Jazıwdıń áhmiyeti. Jazıwdıń tariyxınan maǵlıwmat.
A16	Imladaǵı sońǵı ózgerisler haqqında.
Ózbetinshe jumslar (ÓJ)	
1	Seminar hám ámeliy shınıǵıwlarǵa tayarlıq kóriw hám úy tapsırmaların orınlaw 10 saat
2	Mashqalalı máseleler dúziw 10 saat
3	Berilgen derekleri awdarma etiw 12 saat
4	Fonetikaǵa tiyisli berilgen tema boyınsha esse jazıw 12 saat
5	Ánjumanǵa tezıs tayarlaw 14 saat
6	Berilgen tema boyınsha kurs jumısın jazıw 14 saat

Tiykarǵı sabaqlıq hám oqıw qollanbalar

1. Pirniyazova A. Til bilimi tiykarları. Nókis, 2024.
2. Abdinazimov Sh., Pirniyazova A., Shinnazarova S. Házirgi qaraqalpaq ádebiy tili (fonetika, leksikologiya). Toshkent: Sano Standart, 2018.
3. Dáwletov M. Házirgi qaraqalpaq orfografiyası hám puntuaciyası. Hókis: «Ilim», 2013.
4. Dawletov A. Til bilimi tiykarları. Nókis, 2013
5. Dáwletov A., Dáwletov M., Qudaybergenov M. Házirgi qaraqalpaq ádebiy tili. Morfemika. Morfonologiya. Sóz jasalıw. Morfologiya. Nókis, 2010.

Qosımsha ádebiyatlar

1. Даўлетов А. Қарақалпақ тилинде сингармонизм. Нөкіс, 1993

Elektron derekler

1. <http://www.edu.uz>–Ózbekstan Respublikası Жоқарı хám орта арнаўли билимлендириў министрлиги saytı.
2. <http://www.uzedu.uz> – Ózbekstan Respublikası Халıқ билимлендириў министрлиги saytı.
3. www.pedagog.uz
4. <http://www.ziyonet.uz/>
5. <http://window.edu.ru/window/www.astronet.ru>

Studenttiń pán boyınsha ózlestiriw kórsetkishin qadaǵalawda tómenдеgi ólshemler usınıs etiledi:

a) 5 baha olınsh ushın studenttiń bilim dárejesi tómenдеgilerge juwap beriwi kerek:
> pánniń maqseti hám mazmunın tolıq ashıp bere alsa;
> pánдеgi temalardı bayanlawda ilimiylik hám logikalıq saqlanıp, ilimiy qátelik hám aljasıqlarǵa jol qoymas;
> pán boyınsha tema materiallarınıń teoriyalıq yamasa ámeliy áhmiyeti haqqında anıq oyında sáwlelendire alsa;
> pán sheńberinde óz betinshe erkin pikirlew qábiletin sáwlelendire alsa;
> berilgen sorawlarǵa anıq hám qısqasha juwap bere alsa;
> konspektga puqta tayarlanǵan bolsa;
> óz betinshe tapsırmalardı tolıq hám anıq bolsa;
> pánge tiyisli nızamlar hám basqa normativ-huqıqıy hújjetlerdi tolıq ózlestirgen bolsa;

> pánge tiyisli temalardan biri boyınsha ilimiy maqala baspadan shıǵarǵan bolsa;
> tarixiy proceslerdi túsindire bilse;
b) 4 baha alıw ushın studenttiń bilim dárejesi tómendegilerge juwap beriwi kerek:
> pánniń maqseti hám mazmunın túsingen, pándegi temalardı bayanlawda ilimiy hám logikalıq aljasıqlarǵa jol qoymasa;
> pánniń mazmunın ámeliy áhmiyetin túsingen bolsa;
> pán boyınsha berilgen wazıypa hám tapsırmalardı oqıw programması sheńberinde atqarsa;
> pán boyınsha berilgen sorawlarǵa durıs juwap bere alsa;
> pán boyınsha konspektin puqta tayarlaǵan bolsa;
> pán boyınsha ózbetinshe tapsırmalardı tolıq atqarǵan bolsa;
> pánge tiyisli nızamlar hám basqa normativ hújjetlerdi ózlestirgen bolsa.
v) 3 baha alıw ushın studenttiń bilim dárejesi tómendegilerge juwap beriwi kerek:
> pán haqqında ulıwma túsiniqke iye bolsa;
> pándegi temalardı tar sheńberde kórsetip, bayanlawda ayırım aljasıqlarǵa jol qóyılǵa;
> bayan etiwi durıs bolmasa;
> pán boyınsha sorawlarǵa qáte juwaplar berse;
> pán boyınsha teksti puqta tayarlanbaǵan bolsa.
g) tómendegi jaǵdaylarda studenttiń bilim dárejesn qanaatlandırarsız 2 baha menen bahalaw múmkin:
> pán boyınsha shınıǵıwlarǵa tayarlıq kórimegen bolsa;
> pán boyınsha shınıǵıwlarǵa tiyisli hesh qanday oyında sáwlelendiriwge iye bolmasa;
> pán boyınsha tekstlerdi basqalardan kóshirip alǵanı sezilip tursa;
> pán boyınsha tekstte qáte hám aljasıqlarǵa jol qoyılǵan bolsa;
> pánge tiyisli berilgen sorawlarǵa juwap bere almasa, pándi bilmese.

Sillabus avtorı:	M.D.Qurbanov – Qaraqalpaq tili kafedrası docenti, f.i.d.(DSc)
E-mail:	muxtar_kurbanov@mail.ru
Mákeme	Ájiniyaz atındaǵı NMPI Qaraqalpaq tili kafedrası
Pikir bildiriwshiler:	QMU qaraqalpaq til bilimi kafedrası docenti, filologiya ilimleriniń kandidati Paxratdinov Q. NMPI Akademiyalıq liceyi qaraqalpaq tili hám ádebiyatı páni oqıtıwshısı Eshmuratova T.

Bul sillabus Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı oqıw-metodikalıq keńesiniń 2025-jıl “_____”-_____ jıynalıstıń -sanlı protokoli menen tastıyqlanǵan.

Oqıw-metodikalıq basqarma baslıǵı

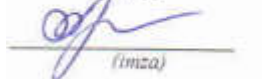
A. Abdiev

Filologiya fakulteti dekani:

G. Begmuratova

Qaraqalpaq tili kafedrası baslıǵı:

G. Patullaeva

Qaraqalpaq tili kafedrası oqıtıwshısı:

M. Qurbanov